

.....könyv részlet.....:

A nomádok fegyverzete – házi készítésű fegyverek

(írta: John Masson Smith , Jr.)

A mi megértésünk belső-ázsiai nomádok szokásai iránt gyakran előbbre mozdítható a birodalmi mongolok vizsgálatával, akikről a források sokkal közvetlenebbül és teljesebben számolnak be, mint bármely más régebbi belső-ázsiaiakról. Továbbá, a birodalmi mongolok kivételes teljesítménye adott, azt lehet mondani, hogy az a belső-ázsiai nomadizálás legjobb gyakorlata. Hadd vizsgáljuk ezek szerint a mongol katonai technológiát mind a maga, mind más csoportok megértése érdekében.

Talán meglepően – és átlépve néhány régibb értékelését a mongol hadviselésnek – a mongolok fegyverzete nagy részben silány volt.

Fontoljuk meg a mongol fegyverek beszámolóját Plano Carpini-től :

Mindegyiküknek bírnia kell legalább az alábbi fegyverekkel: kettő vagy három íj, de legalább egy jó, három nagy tegez tele nyilakkal, egy balta és kötelek hadi gépezetek húzásához. A gazdagoknak kardjuk van...és...egy ló vértékkel, a lábaik fedettek és sisakjaik vannak és páncéljaik.....néhányuknak vannak lándzsáik.

A leírást alátámaszthatja William of Rubruck és Marco Polo jelentése is. William elmondása szerint amikor az ő társasága visszatért Mongóliából, a Kaukázuson túli Kaszpi-partok a mentén, a helyi mongol erősség fegyveres kíséretet biztosított számukra, hogy védelmet nyújtson az ellenséges hegylakók ellen.

El voltam ragadtatva, mikor reméltem, hogy láthatok....fegyveres mongolokat, mert még soha nem sikerült megnéznem a fegyvereiket, bár már nagyon izgatott voltam, hogy megtegyem. Amikor elérkeztünk ehhez a veszélyes ponthoz, a húsz kísérő katonából kettőnek volt habergeonja (rövid, ujjatlan páncéling). Megkérdeztem, hogyan jutottak ezekhez; azt mondták, a kaukázusi alánoktól szerezték be, akik kiváló kézművesei az ilyen dolgoknak, és kiváló kovácsok. Erről azt gondoltam, hogy a mongoloknak kevés fegyvereik vannak az íjaikon, nyilaikon és bőr ruházatukon kívül. Láttam, amint megajándékozzák őket vaslemezekkel és sisakokkal Perzsiából, és még láttam kettő embert, akik Möngke kán előtt jelentek meg merev bőr ívelt darabjaiból készített tunikában, amik nagyon esetlenek, ormótlanok és nehezek voltak.

Marco Polo leírása szerint :

A mongolok fegyverei az íjak és a kardok és a bunkósbotok; de ők leginkább az íjakra hagyatkoznak, mivel ők kiváló íjászok. A hátukon (azt jelenti, a testükön, gondolom) egy bivalyból készült vértet hordanak, vagy valamilyen más bőrből készültet, ami nagyon kemény.

és:

Minden mongol katonának megparancsolták, hogy csatába hatvan darab nyilat vigyenek, harminc kisebbet az átütésre és harminc nagyobbat széles fejjel a közeli lövések leadására. Ez utóbbiakkal egymást megsebesítik az arcon vagy karokon és átvágják az íjak

idegeit és nagy veszteségeket okoznak. Ha már minden nyilukat ellőtték, megragadják a kardot vagy a bunkósbotot, és hatalmas ütéseket osztogatnak.

Ezek a beszámolók azt mutatják, hogy a mongolok elsősorban az íjászatra támaszkodtak, és sokak – valószínűleg a legtöbb – csak bunkósbottal - egy kifejezés, ami valószínűleg a buzogányt jelenti, amit gyakran ábrázoltak, mint a mongolok fegyvereinek tartozékát – a balta Plano Carpini listáján soha nem volt megjelenítve - voltak felszerelve közelharc esetére, és csak a gazdagoknak volt vértete, kardjai és lándzsái. Az egyetlen utalás egy kifinomult fegyver általános használatára Plano Carpini említésében a „kötelek hadi gépezetek húzásához”. A „húzás” valószínűleg lövést jelentett, mint amire a köteleket szánták, nem az ostromgépek helyről helyre való vontatását, de a Trebuchet belengető húzásához, ahol sok ember egyidejűleg húzza a köteleket, amik hozzá vannak erősítve egy tengely-rúd rövid végéhez, aminek a hosszabb vége meghajtotta a parittyát.

Az íjászatra való hagyatkozást részben a nomád harcosok nagy száma határozta meg. A belső-ázsiai nomadizálás pásztor-gazdasági nem munkaerő-igényes. A lét-fenntartó állatokat – juhokat, kecskéket és különféle tülkösszarvúakat – nők és gyerekek is hajthatják és fejhetik, és akik a mindennapi házimunkát is elvégezhetik, meghagyva a felnőtt férfiak erejét más elfoglaltságoknak. Ez a helyzet, és egy fontos formája a „más elfoglaltságoknak”, széles körben elfogadott a forrásokban, általában úgy megjegyezve, mint „békeidőben a férfiaknak nem kell semmit sem csinálniuk”. Tulajdonképpen, a férfiak magukat nagyon is elfoglalták, bár inkább katonai jelentőségű munkával: például neveltek, pásztorkodtak, lovakat képeztek ki, és fegyvereket csináltak. De amíg a lét-fenntartó gazdaság nem követelte meg a segítségüket, a fizikailag képes férfiak, izmos serdülő-félben lévőkön keresztül az élénk öregekig potenciális katonák voltak, és ténylegesen toborozhatóak, ha kellett, háború esetén.

Bár a számuk ezen potenciális katonáknak nagy volt, a nomád népségek, összehasonlítva a letelepedett társadalommal, kicsik voltak. A felnőtt férfiak aránya a népességben 20% körül van, és Külső-Mongóliában, például, ahol körülbelül fél millió ember volt, majdnem mindannyian nomádok, az 1918-as népszámlálás idején nagyjából 100 000 férfiból álló potenciális hadsereggel rendelkezhetett. Dzsingisz kán idejében Külső-Mongólia tényleges hadserege elérte ezt a számot. Dzsingisz 135 ezredet szervezett, amelyekben névlegesen 1000 ember volt; úgy várhatták, hogy a férfiak csak 70%-a – így mintegy 95 000-en – jelentkezik szolgálatra. A mongol birodalom terjeszkedését követően minden belső-ázsiai nomád mongol irányítás alá került, és így egy nagyjából 850 000 férfiból álló hadsereggel – egy olyan hadsereggel, ami majdnem teljesen lovasság volt – rendelkezhetett. Ezt összevetve az első keresztes-hadjárat létszámával, amit kb. 35 000 emberre becsülnek, csak a 15%-uk volt lovasság. Továbbá, a mongolok állomásoztathatták a katonaságot ahol a legeltetés vagy abrak elérhető volt: a lovak ették a füvet, és a katonák hátalták – és megették – a lovakat. Ez a nagy számú katonaság ennek megfelelően nagy mennyiségű fegyvert kívánt.

A kicsi, mozgékony belső-ázsiai nomadizáló közösségek mindamellet csak néhány vándor-kovácsot tudott eltartani, nem egy specializált fegyver-ipart, ami ki tudta volna elégíteni ezt a keresletet, amit észre is vehetünk is Rubruck megfigyeléseiből. Tehát a nomádoknak vagy be kellett importálni a fegyvereket – amit, hogyha lehetségesen nagy ügyfélkörre kell vizsgálni, azt jelentette, hogy egy nagyobb, fegyvereket gyártó társadalomtól kellett importálni – vagy megcsinálják maguknak, amit tudnak.

Azok a fegyverek, amiket a nomádok el tudtak készíteni, az íjakat és nyilakat, a legjobban alkalmazkodott a forrásaikhoz, szakértelmükhöz és szükségletükhöz. Mongólia fainak nagy része tülevelű (90%-ban), ami többnyire nem megfelelő íjhoz való

fának. Mindamellet, a cédrus (12%) és nyír (9%), ha rosszabb is, mint az ideális, fel lehet íjnak használni, és persze nyilaknak is, amit szintén ki lehet alakítani fenyőből. Az íjnak való fák közepszerű minősége minden esetben megerősítéssel volt kiegyenlítve.

Ideg volt ragasztva az íj külső, vagy „háti” oldalára, és szarv vagy csont a belső, „hasi” oldalára, az íj karjainak nem csak a rugalmasságát növelve, de az erejét is, messze meghaladva egy ugyanakkora méretű falécét, bármilyen is legyen annak minősége – a kedvezőbb összehasonlítása az összetett ázsiai íjaknak az angol hosszú-íjhoz képest jól ismert.

Íjakat csinálni ezekből az anyagokból – amelyek mindegyik elérhető a mongol erdőkben vagy nomád táborokban, mint a lábasjóság-tartás mellékterméke – csak egyszerű eszközöket igényelt és szerény faragó-, ragasztó-készítő és ezekhez hasonló szak-tudást.

Azt tartották az amerikai indiánokról, akiknek az íjászata sokban hasonló volt a belső-ázsiaiakéhoz, bármelyik férfi tudott használható íjat készíteni. A források és szak-tudás a nyilak elkészítéséhez pont annyira hozzáférhető volt, mint az íjak elkészítésé. Az elérhető faanyagok megfelelőek voltak nyílveendő-testek készítésére; honos madarak tollai biztosították a pálcákra való tollazást; és a nyílhegyeket ki lehetett önteni vagy kovácsolni fémhulladékokból (amik valószínűleg általánosan elterjedt kereskedelmi áruk voltak, vagy amiket tilalom idején könnyű volt csempészni). Amerikai indiánok nyílhegyeket vékony serpenyőkből vagy kocsikarikákból vágtak ki, és a mongolok is lehet hasonlóan szétdarabolhattak vas-eszközöket. Legvégső esetben a hegyeket csontból vagy kőből is ki lehetett alakítani.

A mongolok házilag készített összetett íjai nem csak források és a technológia korlátait fejezik ki a nomád társadalomban, hanem az íjat tervezők tehetségét, akik a sok ezer éven keresztül felülkerekedtek ezeken a korlátokon. Az íjak nem csak összetettek voltak, hanem görbék és visszahajlottak a tervezésnek megfelelően, ami a kis méretükhöz és tömegükhöz nagy erőt rendelt hozzá, és, mert kicsi volt a méretük, könnyű volt cipelni és használni, gyalogosan és lóháton is. Bár, míg minden férfi magának készítette íját, néhány íj jobb volt, mint a többi, mint ahogyan Plano Carpini megjegyzése mutatja, sok a legkiválóbb példáját mutatta premodern idők talán leghalálósabb fegyverének.

A bunkósbot, a mongolok másik alapfegyverét szintén könnyen el lehetett házilag készíteni, és még könnyebben, mint az íjakat és nyilakat. Még a fejlettebb változatát is, a buzogányt – ami az illusztrációkon mintegy kettő vagy kettő és fél láb nagyságú fa-rúdnak látszik egy sima vagy egy fodrozott henger alakú fém fejbe illesztve – csak egyszerű elkészítést igényelt, és egy kőfej is megfelel fém helyett.

A nomádok szintén el tudták készíteni saját vértzetüket, amiről Plano Carpini értesít minket:

Ők ökörbőr csíkokat vesznek, vagy egy más állat bőrét, egy tenyérszerű széleset és hármat vagy négyet összeszurkolnak, és bőr szíjjakkal vagy zsineggel rögzítik; a felső csíkoknál az egyik végéről odateszik a zsinórt, a következőnél középre rakják, és így tovább a végéig, így értelemszerűen amikor meghajolnak, az alsó csíkok feljönnek a felső tetejére, és így ott egy kétszeres vagy háromszoros vastagság van a törzs körül.

Ez is olyan felszerelés volt, melyet állati és erdei termékekből egyszerű eljárásokkal állítottak elő, bár az ebből eredő vértzet Rubruck szavaival élve : „nagyon esetlenek, ormótlanak és nehezek voltak.”. Bár az ilyesfajta vértzet - elméletileg - elérhető volt egy átlagos nomád számára, de a gyakorlatban Plano Carpini szerint csak a gazdagokra korlátozódott. Ez egy olyan korlátozás volt, én úgy hiszem, ami nem technológiai, hanem inkább hasznossági, amivel később érvelek.

Néhány mongol vértzet fém-ből készült, és könnyű belátni miért csak a gazdagok engedhették meg maguknak. Plano Carpini leírja felépítésüket, és az ő leírata illik a képi bizonyítékok közé.

Számos vékony vaslapot csinálnak, egy ujjnyi széleset és egy tenyérynnyi széleset hosszában, mindegyikre nyolc kicsi lukat törnek; alapozásnak három erős, vékony szíj-hevedert raknak; aztán ráarakják a lapokat a másik tetejére úgy, hogy átfedik egymást, és megkötik őket vékony szíjakkal a szíj-hevederekhez, amit végigfűznek a már említett lukakon; a tetején hozzáerősítik a szíjat, így a fém-lapok erősen és jól összetartják egymást. Ők egy szíj-hevedert csinálnak ezekkel a fém-lapokkal, és aztán együtt összecsatlakoztatják őket így készítve a páncél részeit.....a lovakra ugyanúgy, mint a férfiakra.

Ezen páncél-lemezek kovácsolása elegendő lett volna egy egyszerű megrendelésnek – a nyílhegyekkel egyetemben. Elegendő vas-készletet szerezeni, legyen az használati eszköz formájában, vagy mint fémdarabok vagy hulladékok, egy tekintélyes mennyiséghez szükséges lapocskákat összebarkácsolni még nehezebb lehetett volna. Egy Han-kori pikkelyvértet találtak közel Hühehothoz, amely nyaktól combig érő védettséget biztosított körülbelül 500 lapocskával, aminek súlya kb. 22 font, vagy átlagosan 0,7 uncia lapocskánként. Ilyen súlyú lapocskákat használva, hogy teljesebb védelmet biztosítson, amit mi mongol lemezes hosszú kabátnak hívhatnánk, felvihette a súlyt akár 64 fontig. Lewis és Clark négy colos laposvas kockákat adtak el az Indiánoknak, akiknek, mint a mongoloknak, hiányozott a fém készletekhez való könnyű hozzáférésük, hét vagy nyolc gallon-nyi kukoricáért darabját. Ez egy okra utal, miért csak a gazdag mongolok voltak azok, akik vértet birtokoltak. És ez azt sugallja, amit Rubruck sejtet, a vért, amit a legtöbbjük birtokolt, bőrből készült, nem fém-ből. Vasból elegendő ellátmány nehézkes beszerzése befolyásolhatta a kardok készítését, és a szükség, úgy képelem, több, mint átlagos kovácsolási készségekkel rendelkezők iránt egy másik problémát alkottak. A kardok nem jelennek meg, mint egy általános mongol fegyver a képi emlékek között, egészen az 1330-as évekig, több mint egy évszázaddal a mongol birodalmi terjeszkedés utánig, bár ezek az emlékek nehéz-fegyverzetű katonaságra koncentrálnak a XIV. sz. kezdetétől.

A használatok, aminek ezt a házilag készített fegyverzetet kitétték, felismerhetőek Plano Carpini szövegeinek további vizsgálatával, amelyek a mongol lovassági taktikákat írja le.

Amikor a mongolok az ellenség látó terébe kerülnek, egyszer támadnak, mindegyikük kilő három vagy négy nyilat ellenfelére; hogyha úgy látják, hogy nem lesznek képesek legyőzni őket, visszavonulnak, visszamennek saját soraikba.....Tudni kell, hogyha elkerülhetik, a mongolok nem szeretnek közelharcot vívni, de ők nyilaikkal megsebesítik és megölik a férfiakat és a lovakat; ők csak akkor jönnek közel, amikor az emberek és a lovak megfogyatkoztak nyilaik által.

Amikor az előcsatározó mongol íjászok visszavonulnak a „saját soraikba” és befejezték a menekülést, elkerülték a közelharcot üldözőik elől, védelmet nyerve vértezett katonatársaiktól, akik mögül lőnek, akik azt a sort alkották, míg az íjászok támadtak, ahogyan láthatjuk Plano Carpini egy másik magyarázatából:

Akárki, aki a mongolokkal harcolni kíván, a következő fegyvereknek kell a birtokában lennie: (egy figyelemre méltó lista, mint: íjak, nyílpuskák, harci balták, kardok, horgos

lándzsák, és visszatérve az idézethez) dupla vastagságú mellvért, mert azt a mongol nyilak nem könnyen ütik át; egy sisak és más dolgok védjék a testet és a lovakat fegyvereiktől és nyilaiktól. Hogyha nincs annyi ember jól felvértezve, mint ahogyan leírtuk, azoknak úgy kell tenniük, mint a mongolok, azok mögé menni, akin vértet van és löni az ellent.

A támadó és visszavonuló mongolok a fenti idézetben, ahogyan én látom, a vértetetlen íjászok, akik a lovasság nagy részét adták; a felvértezett mongolok egy viszonylagosan tétlen rész-segítsége az előcsatározóknak azzal, hogy menedéket biztosítanak ahova futhatnak, hogy megmeneküljenek üldözőik elől.

Ezek taktikák és különféle szerepek amikre nekik szükségük volt, mint vértetett és vértetetlen katonaság, egyedül nem tükrözték a nomád fegyverkészítés technológiai hiányosságait; azokat alakították a pásztor-ló tartó korlátok is. A lovak, csak pásztorokodásra támaszkodva, ami megszokott a nomád gyakorlatban, nem nőnek meg olyan nagyra, mint amekkorára meg tudnak kiegészítő, vagy más ellátás esetén, amit tipikusan megkapnak egy letelepedett közösségben. Az átlag modern mongol ló csak egy póni, körülbelül 600 fontot nyom, ahhoz sem fér kétség, hogy a Dzsingisz-kán korabeli lovakat ugyanolyan úton-módon nevelték és tartották fenn, ahogyan most. A Modern látható lovak átlagosan 1000 fontot nyomnak, vagy valamivel többet. Míg a lovaknak nem szabadna megterhelve lankadatlanul munkát végezni a testsúlyuk több, mint 17%-ával, ennek megfelelően a mongol ló terhe 102 fontnak kellene lennie. A lovasa, feltételezve, hogy a súlya 150 font, másfélszeres tehertöbbletet jelent. A birodalmi mongol lovasság ellensúlyozta valamilyen mértékben, megkövetelve katonáit, hogy hadjáratot öt lóval folytasson, és mindig másikat lovagoljon a következő nap. A vértetett lovas, akárhogyan is, de kétszer többet nyomott, mint amennyit a póni hordozhatna, és a póni vértete többet is nyomhat, mint lovasáé. Ez a súly, hozzáadva a lovasét, ami egyébként is túlterhelte a lovat, egy másik hátrányt alkotott, ami jelentősen rontotta a ló teljesítményét versenyben a könnyű fegyveres, vértetetlen harcossal. A legtöbb nomád megengedhette magának, ha nem is egy fém vért költségeit, de legalább az erőfeszítést, hogy bőrből megcsinálja, de arra nem tellett, hogy harcban viselje is azt (kivéve egy huzavona után egy lovassági támogatás nélküli gyalogsággal – mint a Szungoknál). A mongol fegyverek ezen áttekintése és technológiájuk arra utal, én állítom, az alapvető fegyvereiket tekintve, nem csak a mongoloké, de általánosságban véve a belső-ázsiai nomádoké is. Ezek közül a nomádok közül néhány, akikről látunk képi és archeológiai információt, több, mint csak egyetlen egy alapfegyvert birtokoltak, azt kell gyanítsuk, nem egy szokatlan technológiai virtuozitásról van szó (megfontolva a fém-ellátás problémáját), hanem különleges előírások stratégiai javak behozatalára. Szkiták, szarmaták és még a kirgizek is viseltek fém páncélt, amit kétségtelenül a görögöktől, rómaiaktól és irániaktól vettek, vagy a letelepült alattvalóiktól rendelték azokat. Másrészt, a krími tatárok egy letelepült, hazai és eléggé csúcstechnikás fegyveriparral – ami például képes volt ágyúkat is gyártani – megmaradt, egyértelműen annak választása miatt, nagyjából felfegyverezve, mint Plano Carpini mongoljai, csak több karddal. Továbbá a képi és archeológiai források valószínűleg torzítják látásunkat fegyvereik terén, továbbítva a gazdagok megbízását adó ábrázolásokat és figyelmen kívül hagyva a közembert, és szolgáltatva ezzel a gazdagok ellenálló síri javait, míg az átlag ember fá ijai, nyilai és bunkósbotjai természetesen szétbomlottak. Vannak ábrázolásaink és leleteink mongol nehézfegyverzetre is, és ha nem a szemtanúkon múlna az ellenkezője, el lehetne képzelni a egy mongol nehéz lovast olyan kiemelkedőnek, mint amilyenek általában a szarmatákat tekintik. Valóban, néhány tudós osztja azt a véleményt, amit én feleslegesen fontosnak vélek a mongol nehézfegyvereket

illetően, figyelmen kívül hagyva Plano Carpini jelentésének a bizonyítékának késeiességét.

A nomádok függtek a letelepült szomszédaiktól sok javat illetően, de katonai téren ezek luxuscikkek voltak, nem pedig a nomád hadviselés alapvető szükségletei. Egyébként vitatkoznék – de nem itt – míg a nomádok függtek a letelepült, földműves társadalmaktól a gabonát és más ültetett élelmet illetően, ezek számukra kényelmi élelmek voltak, nem pedig kényszerűség.

Ahogy azt már Morgan David is kiemelte, a mongolok katonai módszerei és felszerelése leginkább hagyományosak voltak – íjak, bunkósbotok és bőrvért – vagy kölcsönvették. Egy esetben a mongolok úgy látszik, bevonták, legalább részben, egy kölcsönvett fegyvert. Átvették a hajítógépet a kínaiaktól, a közel-keletiektől és ha hiszünk Marco Polo-nak, az európaiaktól. Kínából szereztek, más fegyverekkel együtt a húzandó trebuchet-et (traction trebuchet!), egy elfogó rúddal és egy hozzá erősített parittyával, amit emberek kötéllel vontatva tesznek működőképessé. A Közel-Keletről a mongolok beszerezték az ellensúlyos katapultot (counterweight trebuchet!), egy hasonló fajta elforduló rúddal, parittyával (inkább katapultnak hívom itt mint trebuchet-nek az alliteráció miatt), de amit egy nehéz súly hajt meg emberek és kötelek helyett. Az ellensúly a vontatóerőből fejlesztették tovább, ellátva egy állandó meghajtóerővel; a közel-keleti mongoloknak készített a gépezet rúdja fém csapágyakon fordult el, ellentétben a többivel és a húzott típusal, amit megjelenítve láttam, és ezáltal biztosította következetesen ugyanazt az irányt; ennél fogva a fegyver ugyanazzal az erővel és ugyanabba az irányba lőhetett, és ugyanazt a célt találta el ugyanazon a helyen újra és újra.

A húzandó trebuchet beolvasztását lehet feltételezni Plano Carpini miatt, legalább azért, mert megemlíti a „kötelek hadi gépezetek húzásához” részt listájában, mint minden mongolnak a katonai felszerelését. Hogy az asszimiláció részleges (vagy nem rajongtak érte, megfontolva a fegyverek működtetésének kockázatát és az ellenbombázást az ellenség jelenlétében), az azokból a tényekből következhet, hogy Hülegü gondolta azt, hogy szükséges kínai tüzérek hozni a Közel-Keletre., és hogy Ilkhan Ghazan perzsa tüzérek alkalmazott, hogy lőjenek az ellensúlyos katapultjával.

Egy másik esetben, a mongolok találékonyak lehettek, és ez egy csúcstechnikás területük. Valószínű, hogy a mongolok kifejlesztettek egy katonai járművet: a vas-szekeret, a temür telege-t, amit a Mongolok Titkos Története megemlít. Igor de Rachewiltz úgy látja, mint egy szekeret megerősítve vaskerettel és vas (borítású) kerekkel. De én azt hiszem, ez inkább egy páncélos jármű volt, mintsem egy extra-erős szekér, mint ahogyan a korai Ming-változata a *Három Királyság* c. kínai eposznak leírja. Lefordítva harci szekérnek hívnánk, vaspáncél védte, tevék vagy öszvérek húzták, élelem és eszközök szállítására használták, és a többivel összekötötték, hogy egy védelmező akadályt jelentsen a tábor körül. Ilyen kocsik fejlesztették a hagyományos mongol küriyen-t, vagy szekértábort, egy hagyományos belső-ázsiai (mindmás mellett) védekező-elrendezés, amit legalább a hun időktől kezdve alkalmaztak, amikor Attila elsáncolta erőit szekerei mögé, és ezt később a husziták és ottomán törökök később lemásolták.

Dzsingisz kán Sübetei generálisának készítette a vaskocsit, hogy elkezdje a hadjáratát a merkitek ellen. Dzsingisz kapcsolatban maradt kovácsokkal, akiket felbérelt, hogy kovácsolják és kalapálják a vasat az ő családi új évi ünnepéjére, hogy megemlékezzenek a legendás alapítói szökésére Ergenekontól. Sübetei, az ő részéről egy kovács fia volt, és persze Dzsingisz egyik legjobb parancsnoka. Talán Sübetei látta a taktikai lehetőséget a technológiában, és Dzsingisz ellátta vassal és vasmunkásokkal a megépítéshez. Megítélve az említését a *Három Királyság* c. műben, a találmánynak sikere volt.